

УДК 796.01

DOI: 10.31891/2307-5740-2021-292-2-26

ПАНЬКІВ Н. Є.

ORCID ID: 0000-0002-9057-9612

e-mail: pankiv.natalia@gmail.com

КАЧАЛУБА Х. Г.

e-mail: Kkachaluba22@gmail.com

Національний університет "Львівська політехніка", Львів, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АКТИВНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У статті проаналізовано тенденції розвитку активних видів туризму в Івано-Франківській області та встановлено, що протягом останніх років спостерігаються позитивні тенденції щодо їх розвитку, зокрема: з'являються спеціалізовані туроператори, що пропонують активний відпочинок, відкриваються нові об'єкти активного відпочинку, з'являються пункти прокату та сервісу туристичного спорядження, розширюється спеціалізована база проживання.

Виявлено, що Івано-Франківська область має значні переваги для розвитку активного туризму, оскільки тут наявний значний туристично-рекреаційний потенціал. Івано-Франківщина — одне з небагатьох місць в Україні, придатних для розвитку зимових видів відпочинку. Найбільшою популярністю користуються такі гірськолижні зони, як Поляниця, Яблуниця, Ворохта Яремчанської міської ради, м. Косів та с-ще. Верховина, с. Вишків Долинського району. Базовою складовою розвитку активного туризму мають стати численні екологічні стежки та еколого-пізнавальні туристичні маршрути, прокладені на території об'єктів природного заповідного фонду Івано-Франківщини. Розвитку різних форм активного туризму, зокрема, пішохідного, кінного та велотуризму, скелелазіння, спелеотуризму, паропланінгу та Zipline (екстремальні спуски на спеціальному спорядженні), сприяє наявність гірських карпатських парків. Для розвитку водного виду туризму найбільше ресурсів у Карпатському та Іжницькому національних парках.

З'ясовано, що цей вид туризму полягає в оздоровленні, відновленні сил, поліпшенні медико-фізіологічних даних за допомогою зміни форм діяльності, дозованого руху, раціонального харчування, нервового розвантаження, підвищення адаптації до незвичних умов, а також не потребує значних фінансів завдяки чому активно розвивається. Отже, попит на активні види туризму в Івано-Франківській області з кожним роком зростає, однак, доцільним буде урізноманітнення туристичних послуг і їх промоції для заохочення більшої кількості туристів.

Ключові слова: туризм, активний туризм, Івано-Франківська область, ризик, управління, турист, подорож.

NATALIYA PANKIV,
CHRISTINA KACHALUBA
Lviv Polytechnic National University

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF ACTIVE TOURISM IN IVANO-FRANKIVSK REGION

The article analyzes the trends in the development of active tourism in Ivano-Frankivsk region and found that in recent years there have been positive trends in their development, in particular: there are specialized tour operators offering active recreation, opening new facilities for active recreation, with there are points of hire and service of tourist equipment, the specialized base of accommodation expands.

It was found that Ivano-Frankivsk region has significant advantages for the development of active tourism, as there is a significant tourist and recreational potential. Ivano-Frankivsk region is one of the few places in Ukraine suitable for the development of winter recreation. The most popular are such ski areas as Polyanytsya, Yablunysia, Vorokhta of Yaremche City Council, Kosiv and other villages. Verkhovyna, village Vyshkiv, Dolyna district. Numerous ecological trails and ecological-cognitive tourist routes laid on the territory of the objects of the nature reserve fund of Ivano-Frankivsk region should become the basic component of the development of active tourism. The development of various forms of active tourism, in particular, hiking, horseback riding and cycling, climbing, caving, steaming and Zipline (extreme descents on special equipment), contributes to the presence of mountain Carpathian parks. The most resources for the development of water tourism are in the Carpathian and Vyzhnytsia national parks.

It was found that this type of tourism is to recover, regain strength, improve medical and physiological data by changing the forms of activity, dosed movement, nutrition, nervous relief, increase adaptation to unusual conditions, and does not require significant funding due to which actively developing. Thus, the demand for active types of tourism in Ivano-Frankivsk region is growing every year, however, it will be advisable to diversify tourist services and their promotion to encourage more tourists.

Keywords: tourism, active tourism, Ivano-Frankivsk region, risk, management, tourist, travel.

Постановка проблеми у загальному вигляді, її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

У сучасних умовах пандемії коронавірусу та необхідності дотримуватися карантинних обмежень і соціальної дистанції, зокрема під час відпочинку на Івано-Франківщині, доцільно розвивати саме "активний туризм", який набув особливої популярності. Це один з найдоступніших і масових форм відпочинку, пізнання та вивчення навколишнього світу. Активний туризм передбачає подолання маршруту активним способом, тобто без використання транспортних засобів, покладаючись на свої власні сили. Найпоширенішими видами активного туризму в Україні є: пішохідний, водний, велосипедний спелео- та гірськолижний туризм. Розвиток нових напрямів активного туризму – екстремального, пригодницького,

наддалеких вітрильних та інших подорожей, проведення комбінованих за видами туризму (автомобільного, велосипедного, вітрильного, водного, гірського, мотоциклетного, пішохідного, спелеологічного тощо) подорожей з використанням наявних природно-рекреаційних, історико-культурних та кадрових ресурсів країни не тільки створює умови для залучення до активних занять туризмом населення України, а й має стимулюючий вплив на розвиток міжнародного та зарубіжного туризму, сприяє загальному розвитку туристичної галузі як високорентабельної галузі економіки України та її входженню до світового туристичного ринку.

Формулювання цілей статті

Метою роботи є багатосторонній аналіз розвитку активних видів туризму в Івано-Франківській області.

Виконання мети передбачає реалізацію наступних **завдань**: аналіз теоретичних основ активного туризму; визначення поняття і структури активних видів туризму; дослідження туристично-ресурсного потенціалу в області; аналіз активних видів туризму в Івано-Франківській області; дослідження динаміки та тенденцій розвитку активних видів туризму.

Об'єкт дослідження. Індустрія активного туризму.

Предмет дослідження. Розвиток активних видів туризму в Івано-Франківській області.

Методи дослідження. Для обґрунтування основних положень дослідження й розв'язання поставлених завдань застосовані теоретичні методи: аналіз, систематизація, класифікація та узагальнення; порівняльний аналіз та синтез і метод спостереження – для комплексного сприйняття об'єкта дослідження. Фактичний матеріал опрацьовано з використанням таких методів: порівняльного, систематизації, історичного, математико-статистичного, математико-аналітичного, картографічного та групування.

Практична значущість роботи. Результати та матеріали дослідження можуть бути використані підприємствами в сфері туристської індустрії для подальшого розвитку активних видів туризму в Івано-Франківській області та промоції регіону, загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Великий внесок у виявлення і дослідження проблемних питань розвитку активних видів туризму в Івано-Франківській області зробили Ячнюк М.Ю., Благій О.Л., Верцімага А.В., Рутинський М., Гамкало М., Смадич І.

Виклад основного матеріалу

Теоретичні основи активного туризму. Активний вид туризму передбачає найчастіше непрофесійне заняття будь-яким видом спорту, що також є дуже корисним і цікавим. Активний туризм — це усі види туристських подорожей в різноманітному природному середовищі, які характеризуються активним способом пересування (пішим, велосипедним, лижним, кінним та водним з застосуванням малих плавзасобів) за маршрутом, тобто з деякою витратою фізичних зусиль туриста. Особливістю активного туризму є те, що досягнення спортивних результатів тут не є головною метою, а також не потребує великих фінансових вкладень, і тому він може стати більш масовим, доступним для широких верств населення. Головним завданням для цього виду туризму є привчання громадян до корисного і раціонального використання вільного часу, забезпечення оптимального використання туристських ресурсів, турбота про особисту безпеку туристів, захист їх прав, інтересів, майна.

Цей вид туризму полягає в оздоровленні, відновленні сил, поліпшенні медико-фізіологічних даних за допомогою зміни форм діяльності, дозованого руху, раціонального харчування, нервового розвантаження, підвищення адаптації до незвичних умов; вдосконаленні загальної і спеціальної фізичної підготовки, виробленні витривалості, спритності, сили, рівноваги; наданні практичних навичок у долатті перешкод, оволодінні технікою пересування пішки, на лижах, їзди на велосипеді, греблі; психічному вдосконаленні та емоційному збагаченні внутрішнього світу людини, вихованні рішучості, сміливості, впевненості в собі, відповідальності; розширенні краєзнавчого кругозору, вдосконаленні навчально-методичної підготовки, поповненні знань з географії, біології, історії, етнографії і культури; засвоєнні теоретичних основ організації і проведення походів, розробки маршрутів, планування роботи туристських гуртків; набутті спортивного досвіду участі в походах [1].

В Україні кількість видів активного туризму постійно зростає й урізноманітнюється:

– пішохідні наземні й підземні види: турпоходи різних категорій складності та цільової орієнтації (власне спортивні, оздоровчі, відпочинково-цільові, історико-краєзнавчі, екотуристичні, науково-експедиційні тощо), спортивно-туристичне орієнтування, стаціонарна (турбазна, наметова) екорекреація з радіальними екскурсійно-туристичними походами, лижні походи, спортивні мисливство і рибальство, фотополування, любительське збиральництво (грибів, ягід, чар-зілля), спелеотуризм та інші традиційні й модерно-ігрові види;

– упряжні види: верховий (на конях, мулах, віслюках, верблюдах, слонах), упряжно-санний (оленячі й собачі упряжки), упряжно-колісний;

– колісно-мобільні види: велотуризм, мототуризм, пустельні й болотно-бездорожні раллі, снігокати тощо;

– гірські види: власне гірський туризм і альпінізм, скелелазання, катання на лижах, модерні гірськолижні види спорту (слалом, сноуборд та ін.);

– водні види: подорожі на яхті, катамарані, вітрильно-гребних човнах різноманітної (в т.ч. архаїчної) конструкції, водні лижі, скутер, підводне плавання, підводне полювання;

– аеродинамічні види: повітроплавання, (дельта-, моно-) планеризм, подорожі на 1–2-місних спортивних літаках, парашутизм;

– комбіновані види спортивно-оздоровчого туризму та різні види спортивних і театралізованих забав: експедиційне поєднання сплаву гірськими ріками з пішими переходами, інші форми комбінації водно-пішохідно-упряжного туризму, театралізовані реконструкції історичних битв, командні баталії, спортивне переслідування тощо;

– інноваційні види, екстрим: робінзонада, одноосібні екстремальні експедиції (в тропічних нетрях, в гірській системі, в океані, за полярним колом тощо), сафарі, життя у відсталому племені з активною участю у ритуальних (зокрема ініціальних) тубільних культурах і таке інше [7].

Туристичні регіони України мають високий потенціал для розвитку активного туризму. Так, наприклад, більш ніж двадцять річок у різних регіонах використовуються для рафтингу, а також сплавів на катамаранах, рафтах, байдарках і каяках. Ріки з порогами 2–3 категорії знаходяться у Карпатському регіоні та Центральній Україні, в інших регіонах вони часто із спокійною течією і зручні для сімейного відпочинку.

Сезонність для рафтингу і катамаранінгу в Україні розпочинається в кінці квітня. В цей період популярними є найбільш порожисті ділянки Прута, Чорного Черемоша, Чорної Тиси з бурхливою холодною водою, високими порогами, перекатами та неймовірним драйвом. Влітку та восени найбільш популярними стали Дністер з величезним зелено-червоним каньйоном, Південний Буг з бурхливими гранітними порогами, Случ з чистою прозорою водою, Сіверський Донець [2].

Окрім водного туризму, в нашій країні досить широко представлені можливості для дайвінгу. Води навколо Кримського півострова ховають під собою уламки кораблів різних часів. Крім уламків суден та літаків часів війни, цікавими для дайверів об'єктами є поселення античних часів, різноманітний підводний рельєф з печерами та гротами. Цікаві місця є і в інших куточках країни: чорноморське узбережжя біля Одеси, акваторія Херсонської області, морське дно поблизу острова Зміїний приховують кораблі, літаки, амфори античних та середньовічних часів. Деякі прісноводні водойми України також є цікавими для дайвінгу. Зокрема, водами дніпровських водосховищ було затоплено цілі села, а під водами Дністровського водосховища ховаються залишки с. Бакота, яке в період XI–XIV ст. було великим містом Галицько-Волинського князівства. Загалом, підводна археологічна спадщина України налічує майже 900 пам'яток, а біля 1000 ще не досліджені [2].

Гірськолижний туризм, мабуть, найбільш розвинений зі всіх видів екстремального туризму в Україні. У нас є досить високого рівня гірськолижні курорти, хоча вони поступаються своїм аналогам, для прикладу, в європейських країнах, наші туристи з середнім доходом із задоволенням відвідують українські курорти.

Перспективними районами для розвитку активного туризму є Українські Карпати і Передкарпаття. Місцями розвитку сафарі (фотополювання) в регіоні можуть бути: національний природний парк Вишницький, національний природний парк Гуцульщина, а також Карпатський біосферний заповідник. Повітроплавання перспективно розвивати в районі каньйоноподібної долини середньої течії р. Дністер з чудовими краєвидами історичних місць Хотинської та Кам'янець-Подільської фортець. На території України є достатньо сприятливі умови і ресурси для розвитку екстремального відпочинку. Але низький рівень розвитку туристичної інфраструктури і соціальних стандартів населення призвів до того, що екстремальний туризм у нас у своєму розвитку відстає від загальносвітових тенденцій [14].

Івано-Франківська область – це відомий туристичний центр в Україні, який здатний приймати близько 8,2 млн. туристів щороку. Приблизно 3,9 тис. історичної, природної, архітектурної та археологічної спадщини, а також понад 120 музеїв та туристичних маршрутів довжиною більше 400 км, 10 гірськолижних курортів (загальна довжина лижних трас понад 60 км) також знаходиться тут.

Туризм – це одна з найперспективніших галузей економіки Івано-Франківського регіону. Область має справедливі та розумні передумови для свого розвитку: природно-кліматичний потенціал, мальовничі ландшафти, чисте повітря, цілющі мінеральні води, привабливі туристичні маршрути, збережені національні традиції та фольклор, пам'ятки архітектури та рекреаційні можливості. Природа українських Карпат має виключну цінність для туризму та рекреаційного розвитку цілий рік. Область має дев'ять курортних зон та 38 санаторно-курортних закладів. Для курортної терапії застосовують кліматотерапію та мінеральні ванни. Туристичні послуги надають 73 туристичні агенції.

Івано-Франківська область має значні переваги, оскільки тут значний туристично-рекреаційний потенціал, адже на території збережені національні, релігійні, культурні традиції та автентичні ремесла. Велика частина регіону є екологічно чистою. Ці сильні сторони можна використовувати надалі для розвитку активних видів туризму, включаючи міжнародну сферу його розвитку [17].

Добре розвинена промислова інфраструктура Івано-Франківської області разом з кваліфікованою робочою силою отримує додатковий імпульс до розвитку завдяки поліпшенню ділового клімату в Україні. Вигода від поліпшення ділового клімату полягає в існуванні деяких відновлюваних джерел та альтернативні джерела енергії в регіоні. Близькість Івано-Франківської області до ЄС, високий рівень самоорганізації населення є порівняльними перевагами регіону з точки зору прогнозування активізації транскордонного співробітництва та туризму [14].

Характеристика активних видів туризму в Івано-Франківській області. Івано-Франківщина – одне з небагатьох місць в Україні, придатних для розвитку зимових видів відпочинку. Найбільшою популярністю користуються такі гірськолижні зони, як Поляниця, Яблуниця, Ворохта Яремчанської міської ради, м. Косів та с-ще Верховина, с. Вишків Долинського району. Тільки на території Яремчанської міської ради – понад 20 гірськолижних витягів загальною довжиною трас понад 60 км. У селищі Ворохта є комплекс трамплінів, що завдяки штучному покриттю діють цілорічно. Серед гірськолижних центрів, що активно розвиваються в області, – гірськолижний комплекс “Буковель”.

На Івано-Франківщині, завдяки розмаїттю природних ресурсів, є безліч можливостей комбінувати спокійний відпочинок в агрооселях з великою кількістю активних видів відпочинку. Це сприяло створенню на початку XXI ст. потужної мережі агроосель в Карпатському регіоні, які активно рекламують свої послуги на Інтернет-ресурсах, зокрема, нещодавно створено два туристичні веб-портали: discover.if.ua, www.iftourism.com.

Здійснивши аналіз даних найпопулярніших інтернет-сайтів, які надають інформацію про агросадиби Івано-Франківщини та різноманітні послуги, які вони надають туристам для незабутнього відпочинку в сільській місцевості, можна констатувати, що в Івано-Франківській області великим попитом користуються агросадиби, розміщені на Яремчанщині та у гірській частині Верховинського та Косівського районів області [11].

Окрім того, Івано-Франківську область формують різноманітні етнографічні райони – Покуття, Гуцульщини, Бойківщини та Опілля. Корінне населення яких, досі зберігає багату матеріально-духовну спадщину, особливий давньоукраїнський колорит, який наповнений самобутніми обрядами, одягом, побутом, ремеслами, архітектурою, що, безумовно є атрактивним для великої кількості туристів, що сприяє розвитку в регіоні також етнографічного туризму.

Природне різноманіття регіону, зокрема, гірська частина українських Карпат, вкрита лісами, з розмаїттям рослинного та тваринного світу, велика кількість яких занесені до Червоної книги, а також водні ресурси регіону – його гірські, швидкоплинні ріки з великою кількістю каскадів та водоспадів зумовлюють велику рекреаційну цінність області. До прикладу, активно розвиваються такі види туризму, як пішохідний, велосипедний та кінний, екологічний, сільський, зелений та водний туризм [10].

На даний час в області створено мережу об'єктів природного заповідного фонду українські Карпати: Карпатський біосферний заповідник, “Східні Карпати” Біосферний заповідник, природний заповідник “Горгани”, Національний природний парк “Вишніця”, Національний природний парк “Синевир”, Національний природний парк “Сколівські Бескиди”, Національний природний парк “Карпати”. У межах рівнинної частини виділяються наступні національні парки: Яворівський, Прип'ять-Стохід.

Щодо фізико-географічного районування заповідних об'єктів Івано-Франківщини, які сприяють розвитку активного туризму в області, більшість із них (62 %) знаходиться у гірській частині, 25 % – у Передкарпатті та 13 % – у рівнинній частині (рис. 1). А структуру територій та об'єктів природно-заповідного фонду Івано-Франківської області за кількістю (шт.) відображено на рис. 2.

Рис. 1. Фізико-географічне районування заповідних об'єктів Івано-Франківщини [11]

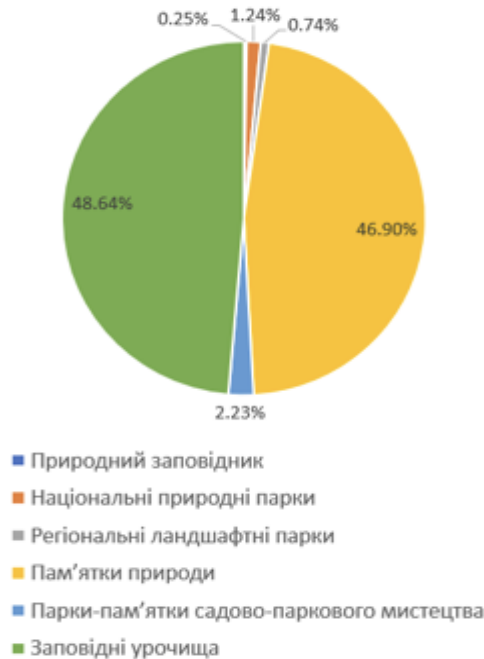

Рис. 2. Структура територій та об'єктів природно-заповідного фонду Івано-Франківської області за кількістю (шт.) [11]

За даними автора Н. Паньків (2008): “Природоохоронними та рекреаційними установами місцевого значення є регіональні ландшафтні парки – “Дністерський”, уздовж Дністра, на території Глумацького і Городенківського районів, і “Поляницький” – на території Болехівської міської ради. Крім того, в області зосереджені великі за площею заповідні території: ландшафтний заказник загальнодержавного значення “Грофа”, ботанічні заказники загальнодержавного значення “Яйківський”, “Тавпиширківський” та ін. Рогатинське Опілля репрезентує Галицький національний природний парк, лісові заказники місцевого значення “Журити” і “Журавенківський”, Покутсько-Буковинські Карпати – національний парк “Гуцульщина”, Полонинсько-Чорногірську область – гідрологічний заказник місцевого значення “Ріка Чорний Черемош”, Рахівсько-Чивчинську область – ландшафтний заказник місцевого значення “Чивчино-Гринявський”, Сколівські Бескиди – Поляницький регіональний ландшафтний парк, ботанічні заказники місцевого значення “Магура” та “Федів”, загальнозоологічний заказник місцевого значення “Гирява” та ін. Унікальними також є ботанічні заказники загальнодержавного значення “Княздвірський”, де охороняється тис ягідний; “Скит “Манявський”, на території якого росте модрина польська; “Яйківський”, створений для охорони сосни кедрової європейської; комплексна пам'ятка природи “Скелі Довбуша” з унікальними скельними утвореннями; степові резервати “Масюк”, “Касова гора”, “Чортова гора” з реліктовою рослинністю (ковила, ясенець білий, осока низька, фіалка Джоя) та ін. [11].

Важливе рекреаційне туристичне значення на Івано-Франківщині мають Національні природні парки області, хоч їх основне призначення – збереження типових для даної зони об'єктів, а також збереження та відновлення цінних та унікальних природних комплексів чи їх важливих складових елементів [10].

Карпатський національний природний парк площею 50495,0 га – перший і один з найбільших в Україні національних природних парків. Він створений ще у 1921 році для збереження унікальних лісових екосистем Центральної Європи. Його територія простягається на 55 км з півночі на південь і на 20 км із заходу на схід на північно-східних схилах Українських Карпат. Переважна частина території Парку розташована в межах абсолютних висот – 500–2061 м над р.м. а найвища точка України – вершина гори Говерли (2061 м над р.м.) – розташована в межах Парку [3].

Національний природний парк “Гуцульщина” площею 32271,0 га, розташований у мальовничій, вкритій лісом, частині Покутсько-Буковинських Карпат. Уся територія Парку пронизана численними водоймами, найбільші з них це річки Лючка, Пістинька, Рибниця, Черемош, які є правими притоками р. Прут. У гірській частині Парку є велика кількість водоспадів, які є популярними серед туристів місцями відпочинку. А поблизу південної межі Парку протікає річка Черемош, яка приваблює любителів водних вилів спорту та відпочинку [5].

Галицький Національний природний парк площею 14684,8 га, розташований на межі Українських Карпат (область Передкарпаття) та південно-західної частини Східно-Європейської рівнини (область Опілля Західноукраїнської провінції Лісостепової зони), що зумовило його велике біологічне та ландшафтне різноманіття [4].

Національний природний парк “Синьогора” площею 10866 га, розташований в околицях села Гута, на території Богородчанського району. Раніше понад десять тисяч гектарів карпатських лісів, розташованих поблизу, використовували, як президентську резиденцію. Однак, у 2009 році, згідно з указом президента

Україні було створено НПП “Синьогора”: “З метою збереження, відтворення та раціонального використання типових і унікальних природних комплексів гірського масиву Горгани (Українські Карпати), що мають важливе природоохоронне, наукове, естетичне, рекреаційне та оздоровче значення” [9].

Національний природний парк “Верховинський” площею 12022,9 га, розташований на території Верховинського району Івано-Франківщини, в межах Голошинської та Зеленської сільських рад. На території парку облаштовано 25 рекреаційних місць, з їхнім детальним описом можна ознайомитись на офіційному сайті Парку [6].

У *Карпатському біосферному заповіднику* можна знайти розгалужені ланцюжки маршрутів екотуризму, прокладені найцікавіші та найпривабливіші природоохоронні території, де зосереджені значна кількість видатних природних, культурних та історичні об'єктів. Найпопулярніші категорії маршрутів нанесені на карту Карпатського нагір'я та включають Чорногору, Свидовець, хребти Мармароша та Горгани. Такі поїздки розраховані на 6–8 днів довжиною 120–160 км [16].

З 2005 року спільно з Департаментом туризму Івано-Франківської області реалізується Програма розвитку пішохідних маршрутів в Івано-Франківській області під назвою “*На спільному шляху до Єдиної Європи*” (відновлення туристично-туристичного шляху Східної Карпати).

Пішохідні маршрути з Яремче:

Дора – Білі Каміні – долина Лазок – гора Синячка – долина Щівка – хребет Чорногориця – Дора.

Синя розмітка, довжина маршруту 22,5 км, час ходьби 10 годин, підйом 920 м.

Дора – гора Маковиця – гора Смерічок – Переніс – Дора.

Жовта розмітка, довжина маршруту 14 км, час ходьби 7 годин, підйом 514 м.

Яремче – Скелі Довбуша – гора Маковиця – Яремче.

Зелена розмітка, довжина маршруту 9 км, час ходьби 4,5 години, підйом 356 м.

Яремче – Чорногорицький хребет – Яремче.

Зелена розмітка, довжина маршруту 12 км, час ходьби 5 годин, підйом 547 м.

Яремче – водоспад Дивочі Сльози – Долина Торшукувата – Долина Буковець – Перевал Переслоп – Яремче.

Блакитна розмітка, довжина маршруту 20 км, час ходьби 8 годин, підйом 746 м.

Яремче – Долина Явір – Долина Вовча – Яремче.

Жовта розмітка, довжина маршруту 15 км, час ходьби 6 годин, підйом 690 м.

Пішохідні маршрути з Микуличина [15]:

Поселення Рівна – гора Смерічок – гора Петраш – Микуличин.

Блакитна розмітка, довжина маршруту 15 км, час ходьби 7 годин, підйом 469 м.

Микуличин – Гора Велика Рокина – Траверзна гора Мала Рокита – Долина Гундякова.

Зелена розмітка, довжина маршруту 22,5 км, час ходьби 10 годин, підйом 523 м.

Микуличин – гора Костель (Горган) – Микуличин.

Жовта розмітка, довжина маршруту 10 км, час ходьби 4 години, підйом 462 м.

Микуличин – Ликівська гора – Ягідна гора – Микуличин.

Блакитна розмітка, довжина маршруту 14 км, час ходьби 5,5 годин, підйом 624 м.

Микуличин – Свинянська долина – Круглоявірник – селище Підліснів (Женецьке лісництво).

Жовта розмітка, довжина маршруту 11 км, час ходьби 4,5 години, підйом 594 м.

Поселення Підліснів (Женецьке лісництво) – Хомативська долина – Долина Баранія – Ведківський потік.

Зелена розмітка, довжина маршруту 11 км, час ходьби 4 години, підйом 705 м.

Поселення Підліснів (Женецьке лісництво) – Долина Баранія – Гора Хом'як – Поселення Підліснів.

Червона розмітка, довжина маршруту 16 км, час ходьби 5,5 годин, підйом 888 м.

Поселення Підліснів (Женецьке лісництво) – Водоспад Гук (Женецький) – Поселення Підліснів.

Блакитна розмітка, довжина маршруту 10 км, час ходьби 3 години, підйом 200 м.

Поселення Підліснів – Гора Ягідна – Поселення Підліснів.

Червона розмітка, довжина маршруту 10 км, час ходьби 4,5 години, підйом 573 м.

Пішохідні маршрути з Татарова [15]:

Татарів – хребет Лісний – гора Ягідна – Татарів

Зелена розмітка, довжина маршруту 12 км, час ходьби 4,5 години, підйом 525 м.

Татарів – Поляна Когання – селище Кременці (прогулянка маршрутом).

Зелена розмітка, довжина маршруту 5 км, час ходьби 2,5 години, підйом 214 м.

Татарів – Гірський район Піха – Татарів (Прогулянка маршрутом).

Синя розмітка, довжина маршруту 3,5 км, час ходьби 1,5 години, підйом 168 м.

Татарів – Гірський масив Башечко – Татарів (прогулянка по маршруту).

Жовта розмітка, довжина маршруту 5 км, час ходьби 2,5 години, підйом 156 м.

Пішохідні маршрути з Ворохта:

Ворохта – поселення Осередок – долина Лабеська – гора Кукуль – долина Закукуль – пункт пропуску Завося.

Блакитна розмітка, довжина маршруту 17 км, час ходьби 8 годин, підйом 798 м.

Ворохта – гора Ріжа – перевал Ріжа – шосе Арделужа.

Зелена розмітка, довжина маршруту 15 км, час ходьби 6,5 годин, підйом 549 м.

Вороненко – Долина Буковини – Долина Григорівка – Долина Кукуль – Вороненко.

Жовта розмітка, довжина маршруту 22 км, час ходьби 9 годин, підйом 630 м.

Позначені маршрути для комбінованих прогулянок.

Перевал Переслоп – Долина річки Зелениця – Блажівська долина.

Жовта розмітка, довжина маршруту 9 км, час ходьби 4 години.

Перевал Переслоп – долина Лазок – гора Пасічанка – село Пасічна.

Зелена розмітка, довжина маршруту 17 км, час прогулянки 7 годин [15].

Маршрути для велосипедистів пролягають через ліси та полонини, відкриваючи подорожньому неповторні краєвиди на мальовничі Карпати. З початком літнього сезону традиційно розпочинає роботу найбільший велопарк України “Bukovel Bike Park” [13].

Активно розвивається атракції на туристична інфраструктура в області відкрито річковий порт “Раковець” (с. Раковець Городенківського району), парк-музей “Карпати в мініатюрі” (м. Яремче), оглядовий майданчик на ратуші та туристично-інвестиційний центр (м. Івано-Франківськ), Центр спадщини Вигодської вузькоколійки (с-ще Вигода Долинського району), туристично-інформаційний центр (Коломия), комплекс “Полонина перці” (с. Яблуниця Яремчанської міської ради), візит-центри (м. Галич і с. Ільці Верховинського району), туристично-інформаційний центр (м. Косів), гуцульську сироварню (с. Яворів Косівського району), етнопарк “Гуцул Ленд” (ГК “Буковель”), музеї та інші об’єкти.

У Карпатському регіоні інтенсивність розвитку рекреації супроводжується розвитком садиб та закладів харчування, сформованих навколо потужних рекреаційних комплексів. Показники інтенсивності розміщення на базах відпочинку в адміністративних районах Івано-Франківської області отримано із статистичної звітності районних відділів статистики та управлінь туризму в регіоні. Для прикладу, у Богородчанському районі інтенсивний розвиток туризму відбувається у 2 зонах: околиця села Богородчан, що є приміською зоною міста Івано-Франківська. На цій території розташовані такі бази відпочинку, як готелі, туристичні комплекси, ресторани, спрямовані на короткочасне розміщення відпочиваючих для мешканців приміської зони та Івано-Франківська. Гірська зона в межах Гута, Стара Гута, Пороги та Яблунка, де є туристичні комплекси загальною місткістю 400 осіб. На цій території формуються об’єкти сільського туризму, системи придорожніх кафе та стоянок. У цій зоні інтенсивного туризму релігійний комплекс Манявський Скит функціонує як центр періодичного туризму в усьому регіоні. У Коломийському районі інтенсивний розвиток туризму відбувається в Коломиї та в передгір’ях Коломийського району поблизу траси Коломия – Косів, де зосереджені об’єкти сільського туризму. Розміщення Коломиї на перетині головних доріг забезпечило її функціонування як туристичного центру етнографічного та рекреаційного туризму. У Долинському районі зона найвищої інтенсивності туризму знаходиться в межах населених пунктів Мислівка, Вишків, Вигода. На цій ділянці є об’єкти сільського туризму та етнографічного туризму. Найвищі показники інтенсивності розміщення об’єктів туризму простежуються на території міста Косів (численні музеї, особняки видатних осіб, дрібні туристичні об’єкти) Тюдів, Кути, Великий Рожан (історична складова культурних та релігійних шарів), де розташовані готелі, ресторани, інфраструктура придорожніх мотелів та кафе. У Верховинському районі простежується низька інтенсивність розміщення об’єктів туризму. Менше 1 % території з інтенсивністю понад 15 об’єктів на 1 га розташовано в межах Криворівня, Верховини та Довгопілля. На цій території є етнографічні, історичні, історичні та культурні музеї, які стали основою для розвитку сільського туризму. Надвірнянський район має найвищу інтенсивність розміщення об’єктів туризму, представлених як потужні комплекси (ТК “Буковель”) та менші об’єкти гірськолижного туризму та сільського туризму. Ця територія охоплює територію населених пунктів Татарів, Микуличин, Яремча, Ворохта, Яблуниця, Лазещина. Рожнятівський район - область з найнижчими показниками розвитку туризму. Складні умови рельєфу та слабо розвинена мережа автомобільних доріг є основними причинами поточної ситуації. Об’єкти сільського туризму, розташовані на території Ясеня, Сливки, Перегінська та орієнтовані на ресурси ландшафтного туризму [14].

Гірськолижний туризм розвивається в межах таких курортів: Славське, Драгобрат, Пилипець, Подобовець, Буковель та інші. Основні характеристики природних ресурсів надано у табл. 1. Гірськолижний курорт Буковель розташований недалеко від Поляниці село (Івано-Франківська область) на висоті 850–1372 м над рівнем моря. Гірськолижний курорт Драгобрат – найвищий в Україні. Він знаходиться на Свидовецькому хребті на висоті 1350–1704 м над рівнем моря та оточений Близницею (1883 м), гори Стіг (1707 м) і Жандарм (1800 м). Існує сезонний сніговий покрив, починаючи з висоти 1400 м над рівнем моря, який з’являється у другій половині листопада і лежить до кінця квітня. Проведений аналіз туристичної інфраструктури, який виявив, що в межах послуг курорту Драгобрат є 39 готелів та 4 приватних прибудов. Більшість готелів сезонні – вони працюють з грудня по травень. Драгобрат не сильно відрізняється від існуючих гірськолижних курортів України [16].

Спелеотуризм зазнав значного розвитку завдяки наявності печер різної довжини, складності та меліорації. Більшість печер трапляються в межах Подільсько-Буковинської карстової області. Найдовша печера в Європі Оптимістична (240,5 км). Озерна, Млинки, Кристал та інші також використовуються в

туристичних цілях. Ці печери знаходяться в Тернопільській області. Головні організаторами печерного туризму є Чортківський клуб печерників та “Циклоп” Львів Спелеоклуб.

Таблиця 1

Основні характеристики природних ресурсів

Курорт	Найвища точка від рівня моря	Максимальна довжина	Середня тривалість сезону	Безкоштовний проїзд
Драгобрат	1705	2080	150	+
Буковель	1372	2106	150	-
Славське	1232	1700	120	+
Пилипець-Подобовець	1160	2000	120	+

В українських Карпатах центром спелеотуризму є Угольсько-Широколужанський заповідник Карпатського біосферного заповідника, який знаходиться в межах Тячівського району Закарпатської області. Існує більше ніж 30 печер в цій області. Печери Уголки різноманітні за своєю будовою, довжиною, глибиною. Вхід до найбільшої печери України Карпати називали “Дружною” в буковому лісі поблизу села Мала Уголка. В печері “Молочний камінь” вчені виявили давнє місце мисливця. В урочищі “Червоний Камінь”, поблизу села Невія розташована система червоних печер. Найглибша печера – “Сифон” (59 м). Доступ до печери та екскурсійні послуги є в Карпатському біосферному заповіднику.

Водний туризм в Карпатському регіоні організовується на річках: Прут, Дністер, Черемош, Чорна Тиса. Дністер – друга за величиною річка України, піднімається на північно-східних схилах Карпат поблизу села Вовче Турківського району, Львівської обл. На річці Прут популярні два маршрути для каное: Ворохта – водоспад Пробій – Яремче. Більшість маршрутів по Чорній Тисі починаються з Село Ясіня в Рахівському районі, середній рівень складності, придатний для кількох людей рафтинг, недалеко від шосе. Найпопулярніший рафтинг – уздовж Чорного Черемошу. Поїздки розраховані на один-чотири дні, протягом яких новачок має можливість оволодіти навичками одиночного катамарану та сплаву на байдарках [16].

Українські Карпати є перспективним районом для розвитку екстремального туризму завдяки сприятливим природним умовам, клімату та рельєфу. Україна, безперечно, має достатньо ресурсів і для екстремального розслаблення. Але низький рівень туристичної інфраструктури та соціальні стандарти населення спричиняють ситуацію, що екстремальний туризм відстає від світових тенденцій. Тим не менше, міжнародний імідж екстремального туризму в Україні постійно зростає. Гостинність та багата культурна спадщина місцевої громади приваблюють міжнародних туристів. На жаль, такі фактори, як низький рівень життя, недостатнє технічне забезпечення, погана англійська мова місцевих жителів все ще досить поширені в наших регіонах. Екстремальними видами активного відпочинку в Карпатах є також катання на квадроциклах, катання на джипах на гірських хребтах, катання на конях, пейнтбол, проходження мотузкового парку тощо.

Перспективним для області є розвиток пригодницького туризму. Більшість туристів милуються чудовими визначними пам'ятками природи (горами та каньйонами, печерами, озерами та річками). Також тут реалізується спортивний туризм, альпінізм, лижі, верхова їзда, піші прогулянки та інші види активного та пасивного відпочинку.

Туристів приваблюють також численні фестивалі регіону, зокрема: Міжнародний фестиваль “Різдво в Карпатах”, Великдень в с. Космач Косівського району, Фестиваль ковалів в Івано-Франківську, Фестиваль “Писанки” в с. Коломия, літня гірська долина в с. Верхній Ясенів, фестиваль екстремальних видів спорту “Мізунська звігода” у Новому Мізуні, Міжнародний гуцульський фестиваль, Свято хліба в місті Івано-Франківськ, Бойківське багаття у Рожнятівському районі, Свято меду в Долинському районі та багато інших.

Загалом, розвиток туризму сприяє працевлаштуванню гірського населення, розвитку ринкових відносин, міжнародному співробітництву, збереженню екологічної рівноваги, покращує інвестиційне середовище та стає джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів.

Аналіз тенденцій та динаміки розвитку активних видів туризму в Івано-Франківській області. Протягом декількох років Івано-Франківська область є найбільш ефективною в регіоні України за доходами від туризму. У 2018–2019 роках в Івано-Франківську відбулося збільшення доходів від туристичних зборів, і в 2019 р. місто відвідало більше одного мільйона туристів (рис. 3). Також велику роль відіграють райони, тому що кількість туристів в них прослідковується не однакова (рис. 4). З метою сприяння туристичній привабливості Івано-Франківська, Партнерство з питань місцевого економічного розвитку та демократичного управління Проект (PLEDDG) допомагає місцевій владі розвивати туристичний потенціал, зокрема, розробляючи маркетингову стратегію та власний бренд міста “Івано-Франківськ – місто на все життя”, а також створюючи мобільний додаток “Відвідай Івано-Франківськ”.

Для економіки Івано-Франківської області дуже важливо прослідковувати яка кількість туристів повертається повторно, який приблизний вік подорожуючих, а також на що і скільки туристи витрачають для більшого заохочення людей в свій край [12]. Тому, був створений спеціальний цифровий додаток із

кишеньковим посібником, який завантажило понад 10000 осіб. Він був розроблений в рамках проекту „Розумний туризм в Івано-Франківську”, що фінансується Канадою з глобальних справ через Фонд підтримки демократичного врядування та розвитку в рамках проекту PLEDDG, здійснюється Федерацією канадських муніципалітетів. Додаток накопичує всю необхідну інформацію про місто як для туристів, так і для вихідців з Івано-Франківська.

Рис. 3. Динаміка надходжень туристичного збору [13]

Рис. 4. Лідери на надходженнями туристичного збору у розрізі адміністративно-територіальних одиниць [13]

“Відвідай Івано-Франківськ” – це безкоштовний додаток з картою міста, інформацією про місцеві історичні визначні пам'ятки, культурно-мистецькі пейзажі, транспортну систему, готелі, пункти харчування, розважальні та торгові центри, а також контакти для аварійних служб, готелів та консульствами. Мобільний додаток – це не просто чудовий інструмент, що пропонує мандрівникам інтерактивну екскурсію містом, а й зручний путівник для місцевих жителів, оскільки він накопичує контактні дані всіх відділів мерії, інформацію про постанови, прийняті міською радою, та надсилає сповіщення про готовність документів, замовлених у центрі адміністративних послуг. Крім того, у відповідь на популярний запит додаток має окремий розділ із адресами місць розташування банкоматів міста та аптечних магазинів [18].

Івано-Франківська область загалом стає сучасним, розвиненим європейським регіоном, що має значний туристично-рекреаційний потенціал для розвитку активного туризму, тому країни Західної Європи зацікавлені у перспективах розвитку міжнародного туризму в Карпатах. Про це свідчать численні інвестиції міжнародних фондів, наприклад, Фонду розвитку євро регіону Карпат, Програми TACIS та інших, дуже важлива для регіону на сьогодні. Європейський Союз відкрив кредитну лінію на 100 тис. євро для розвитку невеликих приватних готелів для сільського туризму в Українських Карпатах. Гостинність та багатий культурний спадок місцевих жителів дуже приваблюють міжнародних туристів. Завдяки мальовничим ландшафтам, етнографічній розмаїтості цей край має сформований імідж одного з найпривабливіших регіонів України.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок

Отже, в Україні загалом, та в Івано-Франківській області зокрема, протягом останніх років спостерігаються позитивні тенденції щодо розвитку активного туризму, зокрема: з'являються спеціалізовані туроператори, що пропонують активний відпочинок, відкриваються нові об'єкти активного відпочинку, з'являються пункти прокату та сервісу туристичного спорядження, розширюється спеціалізована база проживання.

Івано-Франківська область має значні переваги для розвитку активного туризму, оскільки тут наявний значний туристично-рекреаційний потенціал, адже на території збережені національні, релігійні, культурні традиції та автентичні ремесла. Природне різноманіття регіону, зокрема, гірська частина українських Карпат, вкрита лісами, з розмаїттям рослинного та тваринного світу, велика кількість яких, занесені до Червоної книги, а також водні ресурси регіону – його гірські, швидкоплинні ріки з великою кількістю каскадів та водоспадів, зумовлюють велику рекреаційну цінність області.

Івано-Франківщина – одне з небагатьох місць в Україні, придатних для розвитку зимових видів відпочинку. Найбільшою популярністю користуються такі гірськолижні зони, як Поляниця, Яблуниця, Ворохта Яремчанської міської ради, м. Косів та с-ще Верховина, с. Вишків Долинського району.

Базовою складовою розвитку активного туризму мають стати численні екологічні стежки та еколого-пізнавальні туристичні маршрути, прокладені на території об'єктів природного заповідного фонду Івано-Франківщини. А Національні парки “Сколівські Бескиди”, “Ужанський” та “Гуцульщина” мають стати також осередками етнографічного туризму регіону [8].

Щодо фізико-географічного районування заповідних об'єктів Івано-Франківщини, які сприяють розвитку активного туризму в області, більшість із них – 62 % – знаходиться у гірській частині, 25 % – у Передкарпатті та 13 % – у рівнинній частині.

Розвитку різних форм активного туризму, зокрема, пішохідного, кінного та велотуризму, скелелазіння, спелеотуризму, паропланінгу та Zipline (екстремальні спуски на спеціальному спорядженні), сприяє наявність гірських карпатських парків.

Для розвитку водного виду туризму найбільше ресурсів у Карпатському та Вишницькому національних парках. Загалом, водний туризм в Карпатському регіоні організовується на річках: Прут, Дністер, Черемош, Чорна Тиса. Дністер – друга за величиною річка України, що піднімається на північно-східних схилах Карпат поблизу села Вовче Турківського району, Львівської обл. На річці Прут популярні два маршрути для каное: Ворохта – водоспад Пробій – Яремче.

Попит на активні види туризму в Івано-Франківській області з кожним роком зростає, однак, доцільним буде урізноманітнення туристичних послуг і їхньої промоції для заохочення більшої кількості туристів.

Загалом, розвиток активного туризму в області сприяє працевлаштуванню гірського населення, розвитку ринкових відносин, міжнародному співробітництву, збереженню екологічної рівноваги, покращує інвестиційне середовище та стає джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів.

Література

1. Активний туризм [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kalush-travel.com/aktyvnyj-turyzm/0>
2. Все про туризм-туристична бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://tourlib.net/>
3. Екологічні стежки / Офіційний сайт Карпатського НПП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cnpn.if.ua/ekoturyzm/ecost>
4. Еколого-пізнавальні стежки / Галицький Національний природний парк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nnph.if.ua/category/3-ecological-educational-activities/4-eco-routes/>
5. Еколого-пізнавальні стежки / Національний природний парк “Гуцульщина” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nnph.if.ua/category/3-ecological-educational-activities/4-eco-routes/>
6. Еколого-пізнавальні туристичні маршрути / Національний природний парк “Верховинський” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nppver.at.ua/news/ekologo_piznavalni_turistichni_marshruti_ta_stezhki/2015-11-03-352.
7. Закон України “Про туризм” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Зінько Ю. Екологічні аспекти рекреаційно-туристичної діяльності в Українських Карпатах / Ю. Зінько / Екологічна ситуація в Карпатах на початку XXI століття: сучасний стан і шляхи вирішення проблем : матеріали міжнар. конф. – Львів, 2013. – С. 56–64.
9. Національний природний парк “Синьогора” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Національний_природний_парк_«Синьогора»
10. Паньків Н.С. Перспективи використання туристично-рекреаційних ресурсів Івано-Франківщини для розвитку зеленого (сільського) та екологічного туризму в області / Н.С. Паньків // Збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2020. – Том 30, № 5. – С. 59–66. – URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2020/30_5/1.pdf